

tak, miért hagyta meg korrektúra példányban, miért nem törekedett közzétételére.)

A Szegedi Egyetemi Könyvtár élén

Az I. világháborút lezáró békék következtében a kolozsvári egyetem Szegedre költözött. Dézsi 1921-től a szegedi egyetem tanáraként működött, s többek között József Attilát, majd Radnóti Miklóst is tanította. Az új egyetemnek azonban — szinte a semmiből — könyvtárat is létre kellett hoznia, hogy a keretei között folyó tudományos és oktatómunka feltételeit megteremtse. Ez az óriási feladat Dézsit még egyszer aktív könyvtáros-sá tette. A professzorok közül könyvtári ügyekben ő volt a legfőlkészültebb, emiatt a könyvtárteremtő munka irányítása az ő vállaira nehezedett. 1921/22-ben ugyanis, amikor a könyvtárnak még igazgatója sem volt, mint a könyvtári bizottság elnöke ő irányította az egyetem könyvtári ügyeit. Ő tárgyalt az új könyv-

tár kialakításáról, ő fogalmazta meg (először, de nem utoljára) az Egyetemi és a Somogyi Könyvtár egyesítésének tervét. Sőt, ő lett a könyvtár első kinevezett igazgatója is, 1923/24-ben. Arról szintén vannak adatok, hogy egy ideig még utóda, Bibó István kinevezése (1924 július) után is igazgatóhelyettesként ő vitte az ügyeket.

Az utolsó évek

Dézsi élete utolsó 8–10 évében már viszonylag keveset dolgozott. Ennek ellenére 1924-ben (a Lantos-cég fölkérésére) még létrehozta a *Magyar Bibliofil Szemlét*, 1925-ben pedig kiadta Apponyi Sándor híres Hungarika-gyűjteményének 3. és 4. kötetét.

Hatvannégy éves korában, 1932. szeptember 17-én halt meg. Munkássága a művelődéstörténet és a könyvtárugy fi-gyelmére egyaránt igényt tarthat.

Lengyel András

A KÖNYVTÁROS KISLEXIKONA

Mi a pertinencia?

A pertinencia-fogalom szorosan kapcsolódik a *relevancia* fogalmához. A relevancia értelmezésével a Könyvtáros múlt évi 5. számában foglalkoztunk, s utaltunk arra, hogy a relevanciát két lényeges helyen vizsgálhatjuk: 1. a dokumentumok, információk forráshelyén, az információk visszakeresése során, 2. az információk rendeltetési helyén, vagyis az olvasóknál (felhasználóknál), az információknak egy probléma megoldására vonatkozó használata folyamán.

Amikor az olvasó, a felhasználó a részére szolgáltatott dokumentumokat, információkat mélyebben tanulmányozza és elemzi, kiderül, hogy az egyébként tárgyuk szerint releváns dokumentumoknak csak egy részét tudja felhasználni az adott probléma megoldására.

Ezeket a valóban felhasznált dokumentumokat, információkat nevezzük pertinens információknak, mivel csak ezek tesznek eleget a pertinencia követelményeinek.

A pertinencia szó a latin *pertineo* igéből származik, amelynek főbb jelentései: valameddig elér, terjed; valakire vagy valamire vonatkozik; valakit vagy valamit illet, talál. Amikor a szakkönyvtár, az információs vagy dokumentációs apparátus helyesen eltalálja s kilkeresi az olvasó, felhasználó által megjelölt tárgykörbe tartozó információkat, akkor a relevancia esetével van dolgunk. Ha a felhasználó a szolgáltatott információ segítségével rátalál problémájának megoldására, akkor jön létre a pertinencia, vagyis egy adott problémahelyzet tisztázása a felhasználó intellektusában. A relevancia ennek folytán elsősorban az információs szolgáltató, a pertinencia pedig elsősorban az információfelhasználó „szellemi teljesítményének” eredménye.

Az előzőkből következik, hogy nem minden releváns információ pertinens, viszont előfordulhat, hogy a (tárgya szerint) nem releváns információ — például „merész képzettársítás” útján — az adott probléma megoldása szempontjából pertinens információként „viselkedik” a felhasználó intellektusába, emlékezetébe, képzeletébe beépülve. Ilyen esetben jön létre például az ún. heurisztikus információ, amelyről a Könyvtáros 1978. évi 5. számában adtunk rövid ismertetést.

Don R. Swanson mutatott rá igen nyomatékosan arra, amit az előbb röviden már érintettünk, hogy a felhasználó problémamegoldó (alkotó) munkája szempontjából tekintve, a relevanciát maga a felhasználó (a kutató) teremti meg azzal, hogy új

eredményre bukklan, és éppen ez az alkotó eredmény bizonyítja a pertinencia „jelenlétét”. Ebből következik, hogy a pertinenciát nem lehet előre mérni vagy megítélni (legfeljebb „sejteni”), és ebben a kérdésben senki más nem jogosult a döntésre, mint maga az információkat felhasználó kutató. A pertinencia tehát nem egyik vagy másik dokumentum (információ) sajátossága, hanem annak a folyamatnak tükröződése és eredménye, hogy egy kutató (releváns és heurisztikus ismeretháttérre támaszkodva) miként jut hozzá az új ismerethez.

A pertinencia fogalma tehát igen szoros összefüggésben van azzal az ismeretháttérrel, ismeretstruktúrával, ismeretkészlettel, amely az információkat felhasználó kutatóra vagy bármilyen probléma megoldást végző személyre jellemző. A lélektani kutatások tanúsága szerint az ismeretek szerzésének, rendezésének, feldolgozásának, átalakításának folyamataiban csaknem mindenkinél megfigyelhető valamilyen sajátos összefüggérendszer (konzisztencia), több-kevesebb egyöntetűség, amely az ún. „kognitív stílusban” nyilvánul meg. Ez a stílus szabályozza az ismeretek iránti magatartást, s főleg az új ismeretek befogadásának és feldolgozásának (lényegében véve a folyamatot „tanulásnak”) alapvető jellegzetességeit, ide értve az emlékezet szelektív információtároló, -rendező és -átalakító tevékenységét is.

Ha a pertinencia fogalmát mélyebben meg akarjuk érteni, elsősorban az intellektus „információkezelő” eljárásait célszerű alaposabban vizsgálnunk. Végeredményben ugyanis ezek a személyenként változó, de mégis valamennyire „tipizálható” eljárások adhatnak kulcsot annak megértéséhez és meghatározásához, hogy a felhasználó számára egy releváns információhalmazban megközelítőleg melyek lehetnek a pertinsens információk.

A pertinsens információk megsejtésére, kiválasztására annál nagyobb lehet az esélyünk, mennél jobban ismerjük a felhasználók kognitív stílusát, a rájuk személyesen jellemző információk magatartást. Ezt úgy közelíthetjük meg leginkább, ha a felhasználónak nemcsak témaköri, információk profilját szerkesztjük meg, hanem megpróbáljuk a személyes (kognitív) profilját is felvázolni, és az eleinte bizonyára igen elnagyolt és homályos képet egyre pontosabbá és élesebbé tesszük.

Ebben a nem könnyű feladatban elsősorban akkor számíthatunk sikerre, ha az információk „készelemezői” (könyvtárak, dokumentációs szerverek, információk szakemberek) nincsenek messze (nem annyira helyileg, mint inkább szakmailag és pszichológiai szempontból) az információk végső felhasználótól. A felhasználók személyes kognitív profiljának „felfedezését” és az ehhez való rugalmas alkalmazkodást természetesen mindenekelőtt az állandó közvetlen érintkezés biztosítja a leghatékonyabban.

Nem véletlen, hogy a szakemberek egy része a formális (például szakirodalmi) információk szolgáltatásokkal szemben előnyben részesíti a nem formális — személyes érintkezés, megbeszélés útján történő — információadást! Ennek jórészt az a magyarázata, hogy ezek a személyes érintkezések nem „csak” releváns információk forrásul szolgálnak, hanem viszonylag sokkal gyorsabban sikerül rátalálni a pertinsens információkra, vagyis a probléma megoldásához vezető helyes útra.

Itt említhetjük meg azt a sokszor tapasztalható jelenséget, hogy olyan információk, amelyeket úgy ítélünk meg, hogy a felhasználó érdeklődési köre, munkája szempontjából relevánsnak lehetnének, teljesen hatástalanul „leperegnek” róla. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben is arról van szó, hogy az információk nem tudnak beépülni egy adott problémamegoldási folyamatba, vagyis a pertinenciát nem tudják létrehozni. Amikor tehát úgy tűnik, hogy a felhasználó „nem veszi észre” a kínálkozó releváns információkat, ennek oka sokszor nem az érdektelenség, hanem az, hogy problémájával kapcsolatban már talált olyan (általában személyhez kötődő) forrást, amelyből pertinsens információkat merített. Ez a helyzet jelenleg eléggé jellemző például a vezetők tájékozódási „szokásaira”. Ez a szokás persze igen veszélyes lehet, ha kizárólagossá válik! Az eddigiek alapján — *D. A. Kemp* elemzését figyelembe véve — a következőkben foglalhatjuk össze a relevancia és a pertinencia összefüggését.

A relevancia elsősorban az alábbi tudományterületekhez, információs és kommunikációs fogalmakhoz társul;

1. a tudás mint közkincs, a mindenki által elérhető ismeretek és ezek tárai (az ún. „public knowledge”); 2. a hozzáférhető ismeretek leírása közhasználatú vagy szabályozott formában (például tezauruszban) rögzített kifejezéssel, amit szemiotikailag denotációnak, objektív „szótári” megjelölésnek, szemantikus információnak nevezhetünk; 3. a formális (szervezetten működő) információs és kommunikációs rendszer, amely a releváns információkat az említett denotatív-szemantikai ismérvek, jelenségek alapján tárja fel.

A pertinenciához — az előbbiekkal párhuzamosan — főként a következő fogalomsort társíthatjuk: 1. személyes tudás, az egyén memóriájának és képzeletének előhívható ismeretkészlete („private knowledge”); 2. a személyes ismeretkészlet infor-

mációinak egyéni színezetű jelölése (konnotációja) és használata, amít szemiotikailag konnotatív-pragmatikai információnak nevezhetünk; 3. az informális (nem szervezett) kommunikációs és információs rendszer, amelyben az ismeretek cseréje, átadása-átvétele rendszerint közvetlen érintkezéssel megy végbe, és sok esetben meghatározza a releváns információk sorsát.

Mindezek alapján talán világossá válik, hogy a relevancia és a pertinencia viszonyának, folyamatainak megértése és tisztázása lényegesen befolyásolhatja az információs rendszerek működésének eredményességét.

Györe Pál

I R O D A L O M

Kemp, D. A.: Relevance, pertinence and information system development. = *Information Storage and Retrieval*, 1974. 2. sz. 37—47. 1.

Swanson, D. R.: Information retrieval as a trial and error process. = *The Library Quarterly*, 1977. 2. sz. 28—148. 1.

Györe Pál: Az informatika alapvető problémája, kulcsfogalma: a relevancia. = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 1976. 10. sz. 419—423. 1.

Györe Pál: Mi a relevancia? = *Könyvtáros*, 1977. 5. sz. 299—300. 1.

Berzsenyi- emlékkönyvtár Egyházashetyén

A Kemenesaljai Napok keretében május 9-én — Jánosy István József Attila-díjas költő közreműködésével — felavatták az egyházashetyei könyvtár új otthonát, amelyet Berzsenyi Dániel szülőházában alakítottak ki.

A könyvtár kiállító-előadóteret (27 m²) és 59 m²-es olvasószolgálati teret foglal magában, teljes alapterülete 106 m². Az épület helyreállítási és berendezési költségeit (600 000 Ft) a községi tanács fedezte, de hozzájárult a celldömölki járási hivatal és a megyei művelődésügyi osztály is. A falu lakói 1 000 000 Ft értékű társa-

dalmi munkával vették ki részüket a könyvtár megújításából. Az építési munkákat Vincze Csaba (Vas megyei Tervező Iroda) tervei alapján a helyi termelőszövetkezet kőművesbrigádja végezte el. A Berzsenyi ház hangulatához illő, és a használat szempontjainak is megfelelő berendezés Sellyei Gábor belsőépítész (Vas m. Tervező Iroda) és a községi asztalosipari szövetkezet munkáját dicséri.

A 620 lakost számláló Egyházashetye olvasóit 3500 kötetes állománnyal várja a költő emlékéhez méltó, új könyvtár. (P. S.)

a lapokban olvastuk

Végre megnyílt Újpalotán a könyvtár

Végre! Még akkor is jogos az öröm, ha tudjuk, hogy ez a könyvtár még „gyerekek”. Újpalotán, a Kék iskolában megkezdődött a kölcsönzés a hatalmas lakótelep első könyvtárában. A 34. számú Szabó Ervin Könyvtár fiókjának ünnepélyes megnyitása jó alkalom arra, hogy visszaemlékezzünk arra a hét évre, amikor a lakótelepen semmilyen könyvkölcsönzési lehetőség nem volt. S felnőttek számára még most sincs! Reméljük, sok kisiskolás lesz majd rendszeres olvasója

az új könyvtárnak, s reméljük, az arra illetékeseknek az is eszükbe jut majd, hogy a gyerekeknek szüleik is vannak! Ezt a gondot már nem oldhatják meg egy iskola, és a telep közelében levő 34. számú könyvtár lelkes dolgozói, akik megnövekedett olvasótáboruk ellátása mellett sokat tettek azért, hogy a gyermekkönyvtár létrejöjjön. A könyvtárnak ugyanis hely kell, s könyvtárt építeni nem a könyvtáros dolga! (—v—)

Magyar Ifjúság